

SLOVENSKÝ KULTÚRNOHISTORICKÝ KALENDÁR – VÝROČIA,
VÝZNAMNÉ DNI, TÝŽDNE, DEKÁDY A SVIATKY V JÚLI AŽ SEPTEMBRI 2010*Osobnosti a udalosti*

JÚL

Dňa **1. 7. Svetový deň architektúry.**

* **1. 7. Svetový deň bez mäsa.**

* **1. 7. 1875** narodil sa v Turčianskom Svätom Martine **Milan Thomka Mitrovský** (zomrel 30. 10. 1943 tamže), maliar, spisovateľ – 135. VÝROČIE NARODENIA.

* **1. 7. 1895** zomrel v Turčianskom Svätom Martine **Martin Kramár** (nar. 16. 11. 1817 tamže), pedagóg, osvetový pracovník – 115. VÝROČIE ÚMRTIA (NO 9/2000, s. 11).

Š. Uher

na FAMU v Prahe (1950 – 1955), začínal dokumentárnymi filmami (*Prvá brázda*, *Stredoeurópsky pohár*, oba 1955, *Lodníci bez mena*, 1958, *Učiteľka*, 1955, *Očami kamery*, 1959), preslávil sa v hranom filme (*Slnko v sieti*, 1962, *Organ*, 1964, *Panna z zračnica*, 1966, *Génius*, 1969, *Pásla kone na betóne*, 1982 a i.) – 80. VÝROČIE NARODENIA.

* **5. 7. Sviatok sv. Cyrila a Metoda**, slovenských vierozvestcov.

* **9. 7. 1885** narodil sa v Modre **Kvetoslav F. Urbanovič** (zomrel 4. 2. 1963 tamže), prozaik, dramatik. Napísal hry *Večná mladosť*, *Zlatý močiar*, *Poklesky* inscenované na scéne SND (knižne ako *Dramatické spisy Kvetoslava F. Urbanoviča*) a hru *Vyvrheli* – 125. VÝROČIE NARODENIA.

* **8. 7. 1910** narodil sa v Sereďi **Ján Hučko** (zomrel 21. 3. 1973 v Bratislave), sochár, reštaurátor umeleckých pamiatok – 100. VÝROČIE NARODENIA.

* **9. 7. Svetový deň veterinárnych lekárov.**

* **11. 7. Svetový deň populácie.**

* **12. 7. 1945** zomrel v Prahe **Peter Kompilš** (nar. 21. 5. 1886 v Turčianskom Svätom Martine), spisovateľ, novinár – 65. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **13. 7. 1960** zomrel v argentínskom Lujáne **Jozef Cíger-Hronský** (nar. 23. 2. 1896 vo Zvolene), spisovateľ, prozaik, autor literatúry pre mládež, učiteľ, maliar, redaktor, nakladateľ, publicista, tajomník a správca Matice slovenskej (1940 – 1945).

Spoločný hrob J. Cígera-Hronského a Š. Krčméryho na Národnom cintoríne v Martine

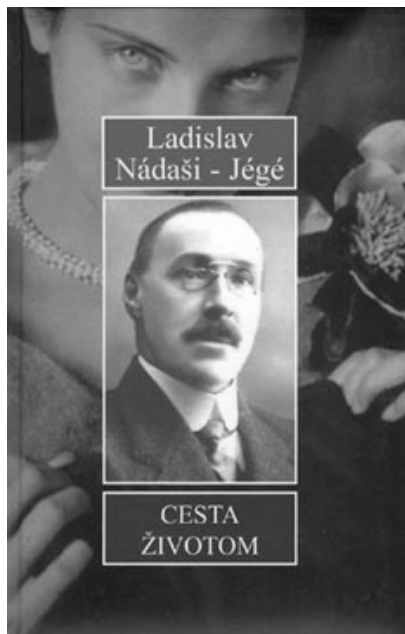
Napísal romány *Jozef Mak*, *Na krížnych cestách*, *Pisár Gráč*, *Svet na trasovisku*, knihy pre deti *Smelý Zajko*, *Smelý Zajko v Afrike*, *Budkáčik a Dubkáčik*, *Sokoliar Tomáš*, *Tri múdre kozliatka* a i. Zaslúžil sa o založenie tlačiarne Neografia v Martine, ktorá mala šíriť slovenskú literatúru v lacných edíciách medzi dedinskými ľuďmi – 50. VÝROČIE ÚMRTIA (NO 3/1996, s. 7).

Hronského knihy pre deti

* **14. 7. 1910** narodil sa v Báhoni **Jozef Vavrovič** (zomrel 9. 3. 1994 v Ríme), literárny historik, cirkevný hodnosťár, organizátor duchovného a spoločenského života Slovákov v zahraničí – 100. VÝROČIE NARODENIA.

* **15. 7. 1995** zomrel v Bratislave **Ján Stacho** (nar. 1. 1. 1936 v Trnave), básnik, prekladateľ. Napísal zbierky *Svadobná cesta*, *Dvojramenné čisté telo*, *Zážehy*, *Apokryfy* a *Z prežitého dňa*. Prekladal z francúzskej, poľskej, srbskej, španielskej, resp. čínskej a anglickej poézie – 15. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **2. 7. 1940** zomrel v Dolnom Kubíne **Jégé**, vlastným menom **Ladislav Nádaši** (nar. 12. 2. 1866 tamže), prozaik, autor humoresiek i čít, historických noviel a románov. Napísal romány *Adam Šangala* (1923), *Svätopluk* (1928), *S duchom času* (1938) a i. – 70. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **3. 7. 1835** narodil sa v Banskej Bystrici **Pavel Kuzmány** (zomrel 10. 11. 1900 v Prahe), spisovateľ, riaditeľ banky, syn Karola Kuzmányho. Subvencoval vydanie *Spevov Sama Chalupku a Spisov básnických Andreja Sládkoviča*. Písal krátke prózy, reportáže a poviedky, ktoré vyšli vo výbere *Rozpomienky a kresby* a posmrtné ako výbery próz *Rozmarné črty*, *Raport kaprála Ďura Pazuchu* – 175. VÝROČIE NARODENIA.

* **3. 7. 1850** narodil sa v Jasenovej **Pavel Peter Zoch** (zomrel 23. 6. 1907 v Modre), ľudovýchovník a kultúrny pracovník, publicista, propagátor spolkov a charitatívnej činnosti – 160. VÝROČIE NARODENIA.

* **4. 7. Medzinárodný družstevný deň.**

* **4. 7. 1930** narodil sa v Prievidzi **Štefan Uher** (zomrel 29. 3. 1993 v Bratislave), filmový režisér. Vyštudoval odbor réžia

Socha M. R. Štefánika v uniforme pilota

* **21. 7. 1880** narodil sa v Košariskách **Milan Rastislav Štefánik** (zomrel 4. 5. 1919 v Ivanke pri Dunaji), astronóm, politik, vojenský letec, generál francúzskej armády, člen Národnej rady v Paríži, prvý česko-slovenský minister vojny (národnej obrany). Zaslúžil sa o vznik prvej ČSR ako spoločného štátu Slovákov a Čechov – najmä svojím vplyvom v západoeurópskych diplomatických kruhoch, do ktorých uviedol aj prvého prezidenta ČSR prof. T. G. Masaryka, a medzi americkými Slovákami a Čechmi, zorganizovaním česko-slovenských légii a ich zapojením sa do 1. svetovej vojny na strane víťazov – 130. VÝROČIE NARODENIA (NO 1 – 2/2004, s. 11).

* **25. 7. 1875** narodil sa v Príbyline **Ján Lajčiak** (zomrel 28. 10. 1918 vo Vyšnej Boci), filológ, orientalista, teoretik kultúry – 135. VÝROČIE NARODENIA (NO 10/2000, s. 11).

* **26. 7. 1995** zomrel v Ríme **Gorazd Zvonický**, vlastným menom Andrej Šándor (nar. 29. 6. 1913 v Močaranoch), básnik katolíckej moderny, prekladateľ, katolícky kňaz, misionár, pedagóg a významný exilový pracovník. Napísal zbierku básní *Sejba perál, Mýtnik pred Madonou, S ukazovákou na mraku, Prebúdza sa zem, Obolus a i.* Preložil Francesca Petrarca (*Cez pohľad k srdcu*) – 15. VÝROČIE ÚMRTIA (NO 4/2003, s. 6).

* **31. 7. 2000** zomrel v Žiline **Ján Fráterik** (nar. 9. 10. 1916 v Žiline), básnik. Napísal zbierky *Vám, rodní moji* (1941), po viac ako štvrtstoročnej odmlke bibliofilsky vydané triptychy *Pramienky* (1968), *V domovine zvonov* (1969) a zbierku básní *Kamenňý výdych* (1969), zbierku *So zdvihnutou básňou* (1976), básne v próze *Monológy na úvetri* (1980), zbierky *Sneží na lásku* (1981), *Vzácná po dlhe* (1984), *Dialky v nás* (1986), triptych lyrických pásem *Významie* (1996) a poémy *Križ a sedem slov* (1998) a *Kým je ešte čas* (1999). Prekladal z francúzskej a nemeckej poézie a zaoberal sa aj teóriou literatúry – 10. VÝROČIE ÚMRTIA (NO 5/2005, s. 6).

Reprofoto: archív

AUGUST

Dňa **1. 8. Medzinárodný deň priateľstva.**

* **1. 8. 1825** narodil sa vo Zvolene **Mikuláš Štefan Ferienčík** (zomrel 3. 3. 1881 v Martine), spisovateľ, novinár, úradník. Písal básne, romantické, ľúbostné poviedky, spoločenské novely, ľudovýchovnú prózu a divadelné hry. Napísal diela *Jedlovský učiteľ, Pravda predsa zvíťazí*. Bol prvým prekladateľom Gogolovho *Revízora* – 185. VÝROČIE NARODENIA.

* **1. 8. 1845** v Bratislave začali vychádzať prvé slovenské politické noviny – **Slovenské národné noviny** s prílohou *Orol tatarský* – 165. VÝROČIE (NO 11/2000, s. 11).

ZŠ Rudolfa Dilonga Trstená

* **1. 8. 1905** narodil sa v Trstenej **Rudolf Dilong** (zomrel 7. 4. 1986 v Pittsburghu, PA, USA), katolícky kňaz, básnik katolíckej moderny, redaktor. Bol kňazom exilových Slovákov v Buenos Aires, redaktorom *Slovenských zvestí, Listov sv. Františka* v Pittsburghu a funkcionárom Svetového kongresu Slovákov. Napísal zbierky *Budúci ľudia, Hviezdy a smútok, Moja krv, Vlast volá a i.* – 105. VÝROČIE NARODENIA (NO 3/2001, s. 9).

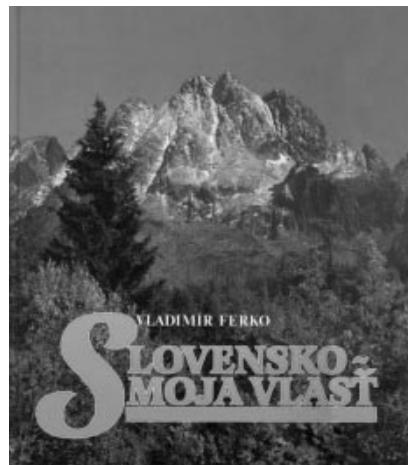
* **4. 8. 1965** zomrel v Ríčanoch **Ján Vojtaššák** (nar. 14. 11. 1877 v Zákamennom), spišský biskup, trpiteľ za vieru. Bol signatárom Martinskej deklarácie (30. 10. 1918), ktorou sa Slováci prihlásili k novovytvorenej prvej ČSR. Ako diecézny biskup spišskej rímskokatolíckej diecézy bol na žiadosť povojnovej vlády obnovenej ČSR roku 1945 pozbavený úradu a roku 1951 v Bratislave v tzv. divadelnom procese s „vlastizrádznymi“ biskupmi odsúdený na 24 rokov väzenia a ďalšie tresty za údajné úklady proti republike, velezradu, vojenskú zradu a vyzvedačstvo. Prepustený bol až na základe amnestie roku 1963 – so zákazom návratu na Slovensko. Pápež Ján Pavol II. pri návšteve Slovenska v roku 1995 vyzval na začatie beatifikačného procesu – blahorečenia, ktoré sa začalo roku 1996. Je po ňom pomenovaný Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka v Spišskej Kapitule-Spišskom Podhradí – 45. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **6. 8. Svetový deň boja za zákaz jadrových zbraní.**

* **9. 8. Medzinárodný deň pôvodného obyvateľstva sveta (OSN).**

* **10. 8. 1555** narodil sa v Nedožeroch **Vavrínek Benedikt** (zomrel 4. 6. 1615 v Prahe), jazykovedec, literárny teoretik, básnik, prekladateľ, pedagóg. Pôvodom Slovákom bol autorom prvej gramatiky českého jazyka *Grammaticae Bohemicae ad leges naturalis methodi conformatae et notis numerisque illustratae ac distinctae libri duo* a základov matematiky *Elementa arithmeticae...* Napísal latinskú básnickú skladbu v hexametroch *Štruktúra nižšej školy (Penitioris scholae structura)* a básne *Žalmové niekteré v písné české na způsob veršů latinských nově uvedení a vzdání a i.* – 455. VÝROČIE NARODENIA.

* **10. 8. 1925** narodil sa vo Velkom Rovnom **Vladimír Ferko** (zomrel 23. 10. 2002 v Bratislave), prozaik, publicista, autor diel pre deti a mládež. Napísal cestopis z prostredia Číny *Tajfún je dobrý vietor*, knihy *Veno z pravku, Trinásť zlatých kamenov, Magické korene a Diamanty, Zlatá nostalgia a Žltý diabol, žltý Boh, Knihu o Slovensku, Zlatú knihu Slovenska a Slovensko – moja vlasť*, diela s drotrárskou tematikou *Svetom, moje svetom, Pravda Ruča Pravdika* a román *Ako divé husi* – 85. VÝROČIE NARODENIA.

* **12. 8. Medzinárodný deň mládeže.**

* **12. 8. 1880** narodil sa v Kopčanoch **Ján Damborský** (zomrel 19. 6. 1932 v Nitre), jazykovedec, slavista. Skoncipoval *Slovenskú mluvnicu so zvláštnym zreteľom na pravopis* (1919), ktorá vyšla viackrát v doplnených a rozšírovaných vydaniach, naposledy ako *Slovenská mluvnica pre stredné školy a učiteľské ústavy* (1930) podľa vzoru Czambelovej *Rukoväte* a českej gramatiky J. Gebauer a V. Ertla – 130. VÝROČIE NARODENIA (NO 5/2005, s. 6).

* **12. 8. 1890** v Turčianskom Svätom Martine slávnostne odovzdali verejnosti **Národný dom** – 120. VÝROČIE.

* **13. 8. 1900** narodil sa vo Važci **Štefan Rysula** (zomrel 4. 7. 1976 tamže), prozaik – 110. VÝROČIE NARODENIA.

* **15. 8. Nanebovzatie Panny Márie.**

* **15. 8. 1855** narodil sa vo Varíne **Jozef Martinček** (zomrel 13. 2. 1937 v Syracuse,

N. Y., USA), krajský pracovník, publicista – 155. VÝROČIE NARODENIA.

* **15. 8. 1920** narodil sa v Dolných Plachtinciach **Ctibor Filčík** (zomrel 21. 11. 1986 v Bratislave), herec – 90. VÝROČIE NARODENIA.

Pamätná izba Kristíny Royovej v Starom Tureji

* **18. 8. 1860** narodila sa v Starom Tureji **Kristína Royová** (zomrela 27. 12. 1936 tamže), náboženská spisovateľka. Napísala okolo stovky duchovných piesní, ktoré spolu s piesňami jej sestry Márie sa stali základom *Kresťanského spevníka* a spoločne zbierali aj slovenské ľudové piesne (vyšli roku 1882 v knihe *Slovenské spevy 1.*). Bola autorkou pseudoromantickej beletristiky s náboženskou tematikou (*Bez Boha na svete, Bludári, Štástie, Za presvedčenie* a i.) – 150. VÝROČIE NARODENIA.

* **22. 8. 1895** začala svoju činnosť **Muzeálna slovenská spoločnosť** – 115. VÝROČIE.

* **22. 8. 1830** je dňom vzniku **slovenského ochotníckeho divadla** a aj začiatkom našich novodobých divadelných dejín. Mladí mikulášski ochotníci vtedy zahrali veselohru Jána Chalupku *Kocúrkovo*. Dušou celého podujatia bol osvetový dejateľ a vydavateľ Gašpar Fejérpataky-Belopotocký. Divadlo slovenské svato-mikuláškove sa stalo prvým sústavnejšie účinkujúcim súborom na Slovensku. Existovalo s menšími prestávkami až do roku 1848 a odohralo vyše 30 hier slovenských, českých i iných autorov – 180. VÝROČIE.

* **24. 8. 1890** zomrel v Bratislave **Zlatko Klátik** (nar. 24. 1. 1922 v Starom Pazove), literárny vedec, spisovateľ. Napísal verše pre deti a mládež (*V boji a pokojí* a i.) i krátke prózy (*Neodovzdaný odkaz, Rozprávky spod slnečníka* a i.), monografie o F. Kráľovi, L. Podjavorinskej, L. Ondrejovovi, M. Rázusovej-Martákovéj, J. Čigerovi-Hronskom a syntetickú prácu *Svetová literatúra pre deti a mládež* – 20. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **26. 8. 1850** narodil sa v Točnici **Koľman Banšiel** (zomrel 27. 3. 1887 v Lučenci), spisovateľ, publicista – 160. VÝROČIE NARODENIA.

* **27. 8. 1820** narodil sa v Liptovskej Sielnici **Samo Bohdan Hroboň** (zomrel 30. 7. 1894 tamže), básnik – 190. VÝROČIE NARODENIA.

* **28. 8. 1915** narodil sa v Hradišti pod Vrátnom **Ján Rak** (zomrel 6. 10. 1969 v Bratislave), básnik, prekladateľ – 95. VÝROČIE NARODENIA.

* **31. 8. 1975** otvorila Matica slovenská svoju **tretiu sídelnú budovu na Hostihore v Martine** – 35. VÝROČIE.

SEPTEMBER

Dňa **2. 9. Európsky deň židovskej kultúry.**

* **2. 9. 1855** narodil sa v Trstenej **Štefan Furdek** (zomrel 18. 1. 1915 v Clevelande, Oh., USA), krajský činiteľ. V roku 1890 založil Prvú slovenskú katolícku jednotu. Od roku 1891 vychádzal jej orgán *Jednota*, dodnes náš najstarší časopis s nepretržitou existenciou, ktorý redigoval do roku 1910. Vydal apologetické dielo *Svet a jeho záhady* (1910) – 155. VÝROČIE NARODENIA.

* **3. 9. 1640** narodil sa v Sučanoch **Daniel Sinapius-Horčíčka** (zomrel 27. 1. 1688 v Levoči), spisovateľ, evanjelický kňaz – 370. VÝROČIE NARODENIA.

* **5. 9. 1960** zomrel v Bratislave **Ivan Horváth** (nar. 26. 7. 1904 v Senici), prozaik – 50. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **8. 9. Medzinárodný deň gramotnosti** (LINESCO).

* **8. 9. Medzinárodný deň solidarity novinárov.**

* **11. 9. 1930** narodil sa v Dubnici nad Váhom **Dušan Blaškovič** (zomrel 18. 9. 2001 v Bratislave), herec – 80. VÝROČIE NARODENIA.

* **14. 9. 1870** založili v Trnave **Spolok svätého Vojtecha** – 140. VÝROČIE (NO 12/2000, s. 9).

* **14. 9. 1985** zomrela v Bratislave **Zlata Dönčová** (nar. 2. 8. 1905 v Nitrianskej Strede), prozaička, autorka literatúry pre deti a mládež – 25. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **14. 9. 1920** narodil sa v Bratislave **Zoltán Rampák** (zomrel 10. 1. 1998 tamže), literárny historik, teatrolog. Napísal *Divadelné zápisy*, dejiny *K charakteru štúrovskej drámy* (1947), *Náčrt dejín slovenského divadla* (1948), knihy *Variácie Júliusa Barča-Ivana*, *Dramatik Štefan Králik*, *Tvorba Ivana Bukovčana* a priekopnícku komparatistickú prácu *Slovenskí klasickí dramatici 19. storočia a inonárodná dráma* (1975) – 90. VÝROČIE NARODENIA.

* **15. 9. Sviatok Sedembolestnej Panny Márie**, patrónky Slovenska.

* **15. 9. 1900** narodil sa v Medzanoch **Jozef Tomášik-Dumín** (zomrel 20. 5. 1937 vo Veľkom Šariši), básnik – 110. VÝROČIE NARODENIA.

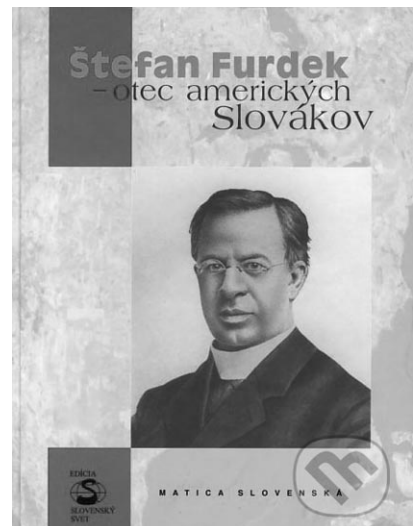
* **15. 9. 1910** narodil sa v Liptovskom Michale **Ludo Bešeňovský** (zomrel 6. 9. 1994 vo Winipegu, MB., Kanada), básnik, spisovateľ pre deti – 100. VÝROČIE NARODENIA (NO 6/2004, s. 6).

* **16. 9. Medzinárodný deň ozónovej vrstvy.**

* **18. 9. 1905** narodil sa v Chrásti nad Hornádom **Marián Prídavok** (zomrel 31. 7. 1955), autor učebníc, redaktor, prekladateľ – 105. VÝROČIE NARODENIA.

* **18. 9. 1915** narodil sa v Suchej nad Parnou **Blahoslav Hečko** (zomrel 23. 12. 2002 v Bratislave). Preložil vyše 200 divadelných a 100 knižných diel. Na základe polstoročnej prekladateľskej práce napísal esejistickú knihu *Dobrodružstvo prekladu* (1991). V monumentálnej knihe *Nehádzte perly sviniam* (1994) porovnal príslovia a porekadlá, metaforu a metaforické primery v 14 európskych jazykoch – 95. VÝROČIE NARODENIA.

* **18. 9. 1935** zomrel pod Ďumbierom **Zoltán Palugyay** (nar. 9. 11. 1898 v Bodiaciach), maliar, grafik – 75. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **21. 9. Medzinárodný deň mieru** (OSN).

* **21. 9. Svetový deň Alzheimerovej choroby.**

* **22. 9. 1970** zomrel v Bratislave **Janko Alexy** (nar. 25. 1. 1894 v Liptovskom Mikuláši), maliar, spisovateľ – 40. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **25. 9. 1965** zomrel v Trenčíne **Karol Pádívý** (nar. 10. 9. 1908 v Dolnej Cerekvi), dirigent, osvetový pracovník. Zaslúžil sa o rozvoj dychovej hudby na Slovensku najmä v povojnovom období. Napísal mnoho skladieb pre veľké profesionálne dychové orchestre, viaceré z nich nahral rozhlas. Pedagogické skúsenosti zhrnul v publikácii *Zborová hudba* – 45. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **26. 9. Svetový deň srdca** (WHF, WHO).

* **27. 9. Svetový deň turistiky.**

* **27. 9. 1840** v Bratislave uviedli do prevádzky **prvú železnicu na úseku Bratislava – Svätý Jur** – 170. VÝROČIE.

* **28. 9. Medzinárodný deň nepočujúcich.**

* **28. 9. 1950** zomrel v Starom Pazove **Vladimír Konštantín Hurban** (nar. 4. 8. 1884 tamže), dramatik. Písal dramatické a prozaické (predvojnové prózy vydal v zbierke *Pazovské čítanie*) i publicistické útvary. K najúspešnejším dramatickým dielam patria hry *Záveje* (1913), *S. O. S.* (1923), *Homo sapiens* (1926), *Milica Nikoličová* (1932), *Divé husi* (1933) a *Zámka škripiť* (1941). Výber z tvorby najvýznamnejšieho slovenského dramatika 20. rokov minulého storočia vyšiel s názvom *Hty* (1974) – 60. VÝROČIE ÚMRTIA.

* **29. 9. 1975** zomrel v Bratislave **Pavol Horov** (nar. 25. 5. 1914 v Bánovciach nad Ondavou), básnik. Napísal zbierky *Zradné vody spodné*, *Nioba matka naša*, *Návraty*, *Defilé*, *Vysoké letné nebe*, *Koráby z Janova*, *Ponorná rieka* a i. – 35. VÝROČIE ÚMRTIA (NO 14/2000, s. 9).

* **30. 9. Medzinárodný deň prekladateľov.**

Spracoval: **Štefan Cífra**

Reprofoto: archív

Prehľad bol spracovaný z viacerých ročníkov Kultúrnohistorického kalendára Národného osvetového centra a z rubriky Výročia osobností a udalostí v Národných osvetách 5, 6 a 7/2005.